

neorealist tendencies are analyzed. Particular attention is paid to the overlap images of nature and people.

Keywords: household sketches, landscape, style atmosphere, psychology.

УДК 801.81:303.71

Дар'я АНЦИБОР

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНОЇ ОБРОБКИ ДАНИХ В ДОСЛІДЖЕННІ ОНІРИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті провадяться статистичні підрахунки текстів оніричного фольклору, зібраних та систематизованих авторкою на базі служби Google Docs, здійснюється спроба визначення меж використання статистичних методів при аналізі отриманих одиниць оніричного фольклору із застосуванням сучасних засобів обробки матеріалу. Визначено, які оніреми є найбільш вживаними в тлумаченнях сучасних українців, а також які мотиви найчастіше фігурують у наративах жінок та чоловіків. Статистично вираховувано кількість оніричних наративів, які ймовірно можна отримати від чоловіка та жінки під час опитування.

Ключові слова: онірема, статистичний метод, тлумачення сновидінь, оніричний наратив, гендерний підхід.

За сучасних умов, бажаючи отримати якнайточніші й найбільш об'єктивні висновки з великого за обсягом аналітичного матеріалу, науковець має звертатися до методів статистики.

Метод статистичної обробки текстів давно застосовується у фольклористиці. Проте, навряд чи можна вважати його використання масовим і вдало апробованим на всіх масивах фольклорного матеріалу (можливо, певне виключення тут може стосуватися лише казкової прози). Особливо відчутно бракує статистичної обробки в найменш розроблених сферах в українській фольклористичній науці, до яких, безперечно, належить і оніричний фольклор, тобто фольклор, що стосується снів.

В контексті оніричного фольклору провадилися статистичні підрахунки для класифікації типів оніричних наративів (А. Каївола-Брегенгой [7; 8], В. Запорожець [4]).

А. Каївола-Брегенгой випустила ряд статей, в яких висвітлювала питання систематизації та узагальнення оніричних наративів, розроблених на основі зібраного власноруч матеріалу. Її власний корпус анкетних відповідей показав, що опитані добре знають і традиційні тлумачення; більшість респондентів найчастіше оповідали погані віщі сні, аніж гарні. Абсолютна більшість таких снів мали фатальний характер (*les rêves funestes*). Другий тип – сні, які повторюються (підвищуючи інтерес, нерідко – віщі). Третій – правдиві сні, в яких зображуються точні подробиці, які прямо інформують про те, що буде в майбутньому. Останній, четвертий, тип снів – це кошмари [8, с. 243–245].

Також провадилися спроби систематизації даних мотивного показника (М. Лур'є [6], О. Живица [5], І. Веселова [2]), визначення рівня поширення тлумачень (співвідношення символів та смислів трактування) у локальних традиціях (М. Валенцова [1]), але на цьому фактично коло використання статистичної обробки замикається.

У розвідці на прикладі текстів, зібраних авторкою, здійснюється спроба визначення меж використання статистичних методів при аналізі отриманих одиниць оніричного фольклору із застосуванням сучасних засобів обробки матеріалу.

При розробці анкет та зборі й опрацюванні даних респондентів були використані основний метод для збору первинної інформації в соціології – опитування, розгалужене на безпосереднє з записом на диктофон та на дистанційне – анкетування, викладене в інтернет-мережу за допомогою служби Google Docs, а також метод статистичної обробки отриманих даних. Будь-хто може долучитися до опитування в будь-який час доби і в будь-якому куточку планети, що дає можливість в майбутньому розширити межі нашої розвідки, залучаючи до проекту дослідження й етнічних українців, які давно не живуть або й не жили на території України.

Для обрахунку беремо відповіді 94 респондентів (60 жінок та 34 чоловіків) з питальника, розробленого за допомогою служби Google Docs.

Для максимального спрощення розрахунків пропонується користуватися базою Excel, в якій вдало прописані найпоширеніші операції з великими за обсягами й кількостями вибірками.

Спершу визначимо, які оніреми (одиниці концептосфери на позначення предмету, явища, дії, які наснилися й потребують розтлумачення) є найбільш вживаними («читабельними») в тлумаченнях сучасних українців.

Для цього спершу необхідно підрахувати, скільки респондентів серед жінок і чоловіків змогло розшифрувати задані оніреми. Отже, із відповідей 60 жінок та 34 чоловіків, які на момент написання статті взяли участь в опитуванні, отримали таку картину:

Онірема	Жінки (60)	Чоловіки (34)	Всього (94)
Вода	41	9	50
Волосся	26	3	29
Вагітність	35	9	44
Весілля	39	7	46
Взуття	27	7	34
Годинник	14	2	16
Гриби	11	1	12
Змія	33	8	41
Зуби	44	9	53
Кінь	26	5	31
Кіт	25	3	28
Кров	33	6	39
Лайно	36	11	47
Літати	41	15	56
Мертвий	45	14	59
Піп	18	2	20
Пожежа	19	7	26
Поїзд	20	5	25
Птах	21	4	25

Риба	38	7	45
Собака	37	7	44
Хата	16	2	18
Хворий	15	2	17
Хліб	19	1	20
Ягода	13	3	16

Наступним кроком має стати вираховування долі, яка припадає на кожну онірему.

Формула для вираховування долі є аналогічною формулі вірогідності: $p = \frac{m}{n}$ (у формулі вірогідності заведено давати прописну, велику літеру P , у формулі долі – малу). Іншими словами, доля – це відношення частоти (m), за якою ведеться спостереження, до довжини вибірки (n) [3, с. 23].

Онiрема	Жінки	Пок азники долі Ж (від 60)	Чоловіки	Пок азники долі Ч (від 34)	Всього	Всього
Вода	1	0,68	9	0,27	0	0,53
Волосся	6	0,43	3	0,09	9	0,31
Вагітність	5	0,58	9	0,27	4	0,47
Весілля	9	0,65	7	0,21	6	0,49
Взуття	7	0,45	7	0,21	4	0,36
Годинник	4	0,23	2	0,06	6	0,17
Гриби	1	0,18	1	0,03	2	0,13
Змія	3	0,55	8	0,24	1	0,44

Зуби	4	0,73	9	0,27	3	0,56
Кінь	6	0,43	5	0,15	1	0,33
Кіт	5	0,42	3	0,09	8	0,3
Кров	3	0,55	6	0,18	9	0,41
Лайно	6	0,6	11	0,32	7	0,5
Літати	1	0,68	15	0,44	6	0,6
Мертвий	5	0,75	14	0,41	9	0,63
Піп	8	0,3	2	0,06	0	0,21
Пожежа	9	0,32	7	0,21	6	0,28
Поїзд	0	0,33	5	0,15	5	0,27
Птах	1	0,35	4	0,12	5	0,27
Риба	8	0,63	7	0,21	5	0,48
Собака	7	0,67	7	0,21	4	0,47
Хага	6	0,27	2	0,06	8	0,19
Хворий	5	0,25	2	0,06	7	0,18
Хліб	9	0,32	1	0,03	0	0,21
Ягода	3	0,22	3	0,09	6	0,17

Таким чином, за даними опитування, в якому наразі взяли участь 94 респонденти, загалом найпоширенішими в плані

тлумачення оніремами є наступні: мертвий (0,63), літати (0,6), зуби (0,56), вода (0,53), лайно (0,5). Найскладніше було видобути тлумачення з онірем: гриби (0,13), годинник (0,17), ягода (0,17), хворий (0,18), хата (0,19). Серед жінок найчастотнішими в плані тлумачення є оніреми: мертвий (0,75), зуби (0,73), літати (0,68), вода (0,68). У чоловіків відповідно: літати (0,44), мертвий (0,41), лайно (0,32).

Таку картину можна пояснити певною прагматичністю, яка стоїть за трактуванням цих онірем. Зазвичай, мертвий сниться до зміни погоди або до попередження про щось. Поширене уявлення, що бачити уві сні каламутну чи брудну воду – до хвороби, а екскременти сняться до грошей. Літати – рости (імовірно, в даному випадку не останню роль у відповідях 20-ти-25-тирічних респондентів відіграла й реклама йогурту «Растішка», що активно транслювалася свого часу на телебаченні: «Бабусю, я знову літав уві сні», а також те, що дійсно зазвичай сни про польоти сняться саме в дитинстві). Зуби, які випадають з кров'ю чи без неї, ототожнюються з родичами чи близькими. Ця онірема є однією з найпопулярніших серед тлумачень у всьому світі, на що також вказує і А. Каівола-Брегеной. Провівши анкетування серед більш ніж двохсот респондентів, ця фінська дослідниця виявила, що саме попереджувальні сни про смерть чи хворобу є найбільш придатним ґрунтом для створення й поширення оніричних наративів про віщі сни. Зокрема, мотив випадання зубів був у числі перших, які наводили у відповідях учасники дослідження [8, с. 243–246].

Проаналізувавши частотність вживання відповідних онірем у сучасних наративах про віщі сни, які були отримані в ході нашого опитування, виявилось, що з величезним відривом лідирує онірема «померлий» (21 текст). Далі в наративах фігурують мотиви ловлі риби (8 текстів), споглядання смерті (також у 8 текстах), взуття (6 текстів) і лише після цього – зуби, хата та вода (кожний у 5 текстах).

З цього можна зробити висновок, що поширеності трактування онірем не мають помітної кореляції з самими мотивними конструктами оніричних наративів. Іншими словами, сниться переважно не те, чому найчастіше можуть дати пояснення. Проте, онірема «мертвий» є такою, що лишається однаково добре званою

і при тлумаченні, і при обрахуванні найчастотнішої з'яви в сновидіннях.

Загалом всі показники в наведеній вище таблиці вказують на високий рівень компетентності респондентів при наданні тлумачень тим одиницям, які з'являються і в їхніх власних сновидіннях.

Спробуємо також дізнатися, скільки оніричних наративів теоретично в середньому можна отримати від респондента без попередньої підготовки. Водночас ставимо за мету дізнатися, чи є і в цьому випадку якась закономірність у розподілі відповідей жінок та чоловіків.

Щоб визначити середню частотність ($\bar{x}$) відтворення текстів у сучасному просторі, маємо застосувати наступні математичні обрахунки:

1. Записується кількість отриманих від кожного респондента наративів (окремо жінки й чоловіки).

2. Знаходиться сума всіх цих наративів (у нашому випадку вийшло 301 у жінок та 109 у чоловіків).

3. Отриманий результат необхідно поділити на кількість виборок (у жінок – на 60, у чоловіків – на 34).

Отже, за статистичними підрахунками, які для зручності були проведені на базі Excel, середня частотність ($\bar{x}$) відтворення оніричних наративів у жінок склала 5 одиниць, у чоловіків – 3. Це означає, що гіпотетично від кожної респондентки можна отримати приблизно п'ять текстів оніричних наративів, а від респондента – три.

Щоб визначити статистичну оцінку розходження між вибірковими частотами, перевіривши, чи маємо ми справу з закономірними відхиленнями в межах вибірки, варто визначити хі-квадрат критерій. Застосувавши відповідну формулу для вирахування хі-квадрату, ми отримали відповідно значення 52,42 для «жіночих» виборок (у 60 одиниць) та 30,43 для «чоловічих» (у 34 одиниці). Ці дані є значно нижчими за ті, які подані в таблиці числових значень хі-квадратів. Тобто, це означає, що всі частоти, над якими здійснюється спостереження, є виявами однієї й тієї ж вірогідності, й тому їхні відхилення від середнього значення є випадковими.

Отже, статистика допомагає охопити й опрацювати зібраний матеріал у межах, коли вже неможливо обійтися звичайними підрахунками чи інтуїтивними узагальненнями, від яких уже давно час відходити сучасній науці.

Використання статистичного методу може вказати на нові межі в дослідженні таких явищ оніричного фольклору, як-от: гендерний аспект, визначення найпоширеніших онірем та ареалу їхнього побутування, перевірка рівня трансмісії різних за типом оніричних наративів та прескрипцій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Валенцова М.М. Полесская традиция о сновидениях // Сны и видения в народной культуре. – М., 2002. – С. 44-54.
2. Веселова И. С. Структура рассказов о снах // Сны и видения в народной культуре. – М., 2002. – С. 171–180.
3. Головин Б.Н. Язык и статистика. – М., «Просвещение», 1970. – 190 с.
4. Запорожец В. В. Сны и видения как часть ясновидения (По материалам, собранным в Москве летом 1998 г.) // Сны и видения в народной культуре. – М., 2002. – С. 95–115.
5. Живица Е. Русская традиция толкования снов. - http://www.zpu-journal.ru/zpu/2005_1/Zhivitsa/23.pdf
6. Лурье М. Вещие сны и их толкование (на материале современной русской крестьянской традиции) // Сны и видения в народной культуре. – М., 2002. – С. 26–43.
7. Kaivola-Bregenhøj A. Dreams as folklore // Fabula. Bd. 34. Hef s. – Berlin; N.Y., 1993. – P. 211–224.
8. Kaivola-Bregenhøj A. Rkver. Ытуде de folkloristique contemporaine // Ethnologie fraanzaise, 2003. – P. 243–249.

Д. АНЦИБОР

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СТАТИСТИЧЕСКОЙ ОБРАБОТКИ ДАННЫХ В ИССЛЕДОВАНИИ ОНИРИЧЕСКОГО ФОЛЬКЛОРА

В статье приводятся статистические подсчеты текстов онирического фольклора, собранных и систематизированных автором на базе службы Google Docs, принимается попытка определения границ применения

статистических методов при анализе полученных единиц онирического фольклора, используя современные средства обработки материала. Определены ониремы, являющиеся наиболее частотными в снотолкованиях современных украинцев, а также самые популярные мотивы, фигурирующие в нарративах женщин и мужчин. Статистически подсчитано количество онирических нарративов, которые вероятно получить от мужчины и женщины во время опроса.

Ключові слова: онирема, статистический метод, толкование сновидений, онирический нарратив, гендерный подход.

D. ANTSYBOR

FEATURES OF STATISTICAL DATA PROCESSING IN THE RESEARCH OF THE ONEIRIC FOLKLORE

The article deals with statistics calculations of oneiric texts which were collected and analyzed by the author in Google Docs system. The attempts have been made to define the boundaries of the statistical method's application while analyzing the units of oneiric folklore. The most frequently used oneiremes and motives were defined in modern Ukrainian dream-telling culture. Statistically it is estimated the number of oneiric narratives which it is possible to get from men and women during the interview.

Key words: oneireme, statistical method, dream-telling, oneiric narrative, gender approach.

УДК 82.02

Ірина БУРЛАКОВА

ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОГО ДИСКУРСУ МИСТЕЦЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО РУХУ (СИНТЕЗ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМ)

Стаття присвячена осмисленню основних тенденцій формування літературно-критичної думки в мурівський період розвитку українського письменства за кордоном та їх передумов, серед яких – потреба розв'язання не лише виключно культурологічні завдання, а й успадковані від попередніх генерацій літературних критиків невирішені ідеологічні завдання.